

»Pa bi nekateri naši obiskovalci radi, da bi bil naš delovni dan še bistveno daljši,« pravi Zinka Kostajnshek. »Nekateri pravijo, naj bodo prihodnje leto tukaj zaposleni mlajši ljudje, ki razumejo, kaj je žuriranje. Sicer pa so se zadnja leta navade planincev precej spremenile: hitreje hodijo, kot so njega dni, manj se ustavljajo v koči, več nosijo s seboj in manj zapravljajo.«

Najbolj nenavaden gost, ki je bil kdajkoli v Koči pri Triglavskih jezerih, je bil mož srednjih let, mizar in trgovski pomočnik, ki naj bi ga pred leti v Nemčiji strahovali ustaši, pred katerimi se je skrival, neko pozno jesen pred približno dvajsetimi leti pritaval k Triglavskemu jezeru, vdrl v kočjo in tam ob zalogah hrane in pijače živel več kot tri mesece, do 21. marca, ko so h koči prišli udeleženci prvega spomladanskega turnega smuka. Brez upiranja je šel z nosačem Ivanom in nekim planincem v dolino, planinsko društvo naj bi ga sploh ne preganjalo, ker je obljubil, da bo povrnil škodo, vendar ga je policiji prijavila njegova lastna teta, češ da jo je okradel. Po letu dni zapora je pozno jeseni spet zataval v Alpe in si prezimovanje hotel urediti v Zasavski koči na Prehodavcih, kjer pa niti zaloge hrane, niti kurjave niso bile tolikšne, da bi lahko preživel. Spomladi so ga prvi obiskovalci kočje tam našli mrtvega.

Najbolj žalosten dogodek, ki se ga iz Koče pri Triglavskih jezerih spominja njena oskrbnica, je bila smrt planinca, ki je padel na Lopusnici in se hudo

poškodoval; prinesli so ga do Triglavskih jezer, v tej koči pa je umrl.

V koči sredi naravnega parka so bili gostje planinci z vseh celin, od Rusije do Kanade in od Južne Amerike do Avstralije in Japonske. Posebno sta oskrbnici ostala v spominu čedna Japonka in njen simpatični mož iz Nizozemske ter obiskovalec iz neposredne slovenske sosesčine, ki je tja gor prišel z zapeljivo spremljevalko in hotel »najboljšo sobo, kar jih imate, s kopalnico seveda«, ta zahteva pa je oskrbnici tako vzela sapo, da mu je odgovorila, da mu lahko z največjim zadovoljstvom ponudi veliko kopalnico neposredno ob sobi, v jezeru nad kočjo ali pod njo...

Od letos Zinka Kostajnshek ne premišljuje več o tem, kdaj se bo poslovila od Koče pri Triglavskih jezerih. Zdaj premišljuje takole: ljudje se navadijo tebe in ti se navadiš teh gorskih obiskovalcev, po toliko letih pa ti tudi ni vseeno, kaj se bo v naslednjih letih dogajalo s to kočjo, v kateri si preživel toliko poletij. »Milan Čučnik, tajnik PD Ljubljana Matica, ki me je pregovoril, naj priдем še letos, mi je to poletje rekel, naj zdržim vsaj še do leta 2000, ko bomo vsi skupaj nepreklicno šli v pokoj. Spomladi sem sicer prinesla s seboj majhnega prašička, ki sem ga zredila in pred koncem sezone napravila kolino, vendar kakšnega poslovilnega slavlja kot lani nisem pripravila. Morda se bomo z gospodarji te kočje dogovorili tudi še za prihodnje leto.«

»KO SE ODLOČIM, SE DO SKRAJNOSTI NE UMAKNEM.«

STOLETNICA ROJSTVA KLEMENTA JUGA

UROŠ PODOVŠOVNIK

Letos, natančneje 19. novembra, mineva stoletnica rojstva človeka, ki je kljub svoji kratki gorniški aktivnosti pustil v slovenskem planinstvu neizbrisen pečat. O dr. Klementu Jugu, že v rani mladosti velikem mislecju in kasneje priznanem filozofu, psihologu, v zadnjih letih svojega življenja pa poleg vsega še drznem in v svojem prepričanju neustavljivem alpinistu, je bilo napisano že mnogo vrstic. V tragičnem letu 1924, ko so ga 15. avgusta prijatelji našli razbitega, skoraj nerazpoznavnega, pod severno steno Triglava, je bila celotna oktobrska številka Planinskega vestnika posvečena njemu in le nekaj dni kasneje preminulemu prav tako drznemu gorniku Vladimirju Topolovcu. Jugovo temeljito znanstveno delo ga je zbližalo z mnogimi tujimi filozofi, zato je njegova smrt odmevala tudi zunaj domačih logov. Lani je pri založbi Karantanija s spremnim besedilom Aleša Učakarja izšla zbirka planincevih zapiskov, ki jih je dr. Jug objavljval v Planinskem vestniku. V knjigi so zajeti tudi zadnji dnevniški zapiski, najdeni v beležnici ob mrtvem alpinistu.

Klementova »drugačnost« od vrstnikov se je začela izoblikovati že v otroštvu. Bil je majhen in krhek ter zaradi tega v družbi otrok večkrat zapostavljen in za-

ničevan. Morda ga je ravno to usmerilo v globoka razmišljanja o namenu in poslanstvu lastnega življenja ter kasneje v razglabljanja o razvojni plati človeške duševnosti, nagonu ter stremljenju; temu je zadnja leta posvečal vso svojo pozornost. Še več. Ni se zadovoljeval le s teoretičnimi razlagami, pač pa je svoje teorije nenehno preizkušal na sebi, oziroma obratno: notranja občutja, ki jih je doživel na svoji življenjski poti, so postala temelj njegovim teorijam in razmišljanjem. Da bi jih do popolnosti preizkusil, je do sebe postajal vse bolj trd in neizpros. Zavestno je iz svojega življenja črtal vse razvade, za katere se mu je zdelo, da ne vodijo k iskani popolnosti. Kljub temu, da je bil svoj čas izredno aktiven v različnih društvenih organizacijah, je to svoje delovanje opustil, saj po njegovem mnenju s takim delom ni mogel v popolnosti služiti svoji domovini. Prav tako je prenehal prirejati »predavanja ljudstvu«. Po svojem mnenju se je kot znanstvenik že preveč oddaljil od razmišljanja »navadnih« ljudi. Popolnost je slednjič videl le še v hladni znanosti brez nepotrebnih priveskov. Zatal je strasti in čustva. Vse bolj je izgubljal tudi stik s smislom za estetiko, ki se ji je v gimnazijskih letih ob branju Cankarja, Prešerna, Ketteja in drugih veliko posvečal. Zagovarjal je neprestano delo in preziral vsakršno uživanje, nepodjetnost in bojazljivost.

V gore je dr. Klementa Juga zaneslo šele zadnja leta njegovega življenja. Prvič je v spremstvu prijatelja stopil na Triglav šele leta 1920, vendar pa mu je od takrat tako imenovana turistika postala nepogrešljiva življenjska sopotnica – poleg filozofije najvažnejša nasploh. Le gore so še odvrnile njegovo pozornost od vede, hkrati pa so mu pomenile nekakšno orodje za uresničevanje lastnih življenjskih nazorov. Na gorskih poteh je iskal svojo usodo in slabosti, v mejnih situacijah je raziskoval svojo zavest, predvsem pa je v gorah

Dr. Klement Juga: »Kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majčken, tudi če nikoli ne doseže miru, razen ko pade.«

preizkušal pomen volje, katere tako trden zagovornik je bil. Trdil je, da je človek zmožen doseči še tako zahtevne cilje in premagati najhujše nevarnosti, če le čuti, da je rešitev odvisna od njegove lastne volje in ne podleže odvisnosti od naključja ter tuje pomoči. Tako v enem izmed svojih objavljenih člankov pravi: »... Če ne uravnavam več svojega položaja po lastnem smotrnem preudarku, tedaj postanem negotov in loti se me tisto nerazpoloženje, ki navadnim zemljanom onemogoča izvedbo predrznega podjetja.«

Pri obvladovanju strahu kot spremljevalca nevarnosti, ki človeku po njegovem mnenju odvzame razsodnost in zmožnost treznega ravnanja, se je ravnal po načelu: Obvladaj svojo notranjost, pa boš obvladal tudi nevarnost. Strah za življenje naj bi bil kriv marsikatero nesrečo, saj takrat človek zmeden hlasta za rešilno bilko, namesto da bi mirno iskal izhod iz kritične situacije. Po drugi strani pa je ta strah kriv, da človek ni sposoben izpeljati zadeve do konca oziroma ni sposoben iz sebe iztisniti maksimuma. (»Tako se človek umika navidezni nevarnostim.«) Zatorej alpinist nikoli ne bi smel pomisliti na nevarnost, ampak v krizni situaciji le na to,

kaj lahko v tistem trenutku stori, kajti le tako lahko pravilno reagira in izrabi najmanjšo možnost, da se reši.

Da Klement ni bil le »rekorderski« alpinist, ampak predvsem velik mislec, je razvidno iz zapiskov, ki govorijo o smotru alpinizma. Dr. Jug v svojem članku sicer priznava, da je planinstvo konglomerat motivov in da eni hodijo v hribe le zaradi lepote ali lastnih spoznanj, drugi spet zaradi morale ali znanstvenih interesov. Toda v končnem smislu alpinizem izvira iz prvinskega motiva – stremjenja po zmagah in prvenstvu. In če je alpinizem obravnavan pravilno, torej ne le kot »brezciljno rekorderstvo«, ampak dobi svoj kulturni pomen, potem lahko vzgoji ljudi z močnim značajem, ki so edini potrebni v boju za narodov obstoj.

Še ena misel je grizljala dr. Klementa Juga: težnja k popolnosti. Nikakor ni mogel sprejeti dejstva, da so sredstva in čas človeku omejeni, da ni mogoče biti na vseh koncih naenkrat in da v življenju zanesljivo ne bo mogel uresničiti vseh željenih ciljev. Zapisal je takole: »Živeti življenje brez čedalje večjih uspehov, brez čedalje večjih zmag nad samim seboj in vsem, kar je ovira tvoji pošteni volji, torej tudi ovira napredku in izpopolnjevanju, to se pravi kljub domišljavosti živeti življenje muhe enodnevnice ali kvečjemu majčkenega človeka,

Ob 140-letnici rojstva Kugyja in Tume

V obmejnem Trbižu so v počastitev 140-letnice rojstva **dr. Juliusa Kugyja**¹ pripravili zaokrožen niz prireditev, ki so si sledile od 14. avgusta do 26. septembra letos pod skupnim naslovom »Po sledovih alpinista in pisatelja Juliusa Kugyja«. Organizatorji so bili Družba za promocijo turizma na Trbižu in Nevejskem sedlu, Konzorcij za turizem Trbiža in Nevejskega sedla, Skupina italijanskih planinskih pisateljev, sekciji CAI za Trbiž in Gorico ter glasilo »Alpinismo Goriziano«. V sklop prireditev je spadalo več tur na vrhove in obisk planinskih postojank po poteh dr. Kugyja. V dolini so organizirali različne fotografske razstave, predstavitve knjig, koncerte in literarne večere. Organizatorji ne skrivajo ambicij, da bi ta projekt v prihodnje prerasel v stalno obliko sodelovanja teh obmejnih dežel.

Pri tem seveda niso mogli prezreti Kugyjevega sodobnika, našega **dr. Henrika Tume**, ki se je rodil le deset dni prej², v gorniško dogajanje pa aktivno vstopil³ leta 1873. Italijani ga po prevodu njegove avtobiografije⁴ v podrobnostih šele na novo odkrivajo. Zato je imelo tudi celodnevno posvetovanje (19. 9. t.l.) v dvorani Auditorium Kulturnega centra na Trbižu temu primeren delovni naslov »Planinstvo v času

duševnega pritlikavca. Kdor pa hoče biti ponosen nase, ne sme biti majčken, tudi če nikoli ne doseže miru, razen ko pade!

Samostojnemu in ponosnemu človeku je najhuje, če mora na tistem polju človekovega udejstvovanja, v katerem vidi smoter svojega življenja, biti na drugem ali še slabšem mestu. Zato pa ne sme trpeti, mora znati žrtvovati; brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine.«

Klement Jug se je v ponedeljek, 11. avgusta 1924, že tretjič odpravil v še nepreplezan del Triglavske severne stene. Ker njegovega prijatelja ni bilo pravočasno v Vrata, se je na negotovo pot odpravil sam. Vrnil se ni. Štiri dni kasneje so prijatelji našli njegove zemeljske ostanke. Truplo so z vrvmi spustili še nekaj sto metrov do poti, ki je vodila od Praga proti Luknji, od tam pa so ga prepeljali v Dovje in ga 17. avgusta pokopali. V njegovih zadnjih zapiskih je bilo moč prebrati tudi nekaj globoko razmišljajočih stavkov:

»Z razumom se obvlada položaj in se ne zaganja brez pomisleka ter se prepušča uspeh usodi namesto volji. V naravi je le mogoč in nemogoč prehod. Nevarnost je le v tem, da plezalec zaradi skršene duševne sile pride na nemogoče prehode, ali pa da na nemogočih prehodih omahne iz osebne nezmožnosti...

... Volkar pleza iz strasti, zato v nevarnosti omaga. Jaz ne plezam iz strasti, marveč iz odločnosti. Ko se odločim, se do skrajnosti ne umaknem. Zato obvladam položaj, plezam, zaupam vase in delam z razumom...

... Strast.

Kaprice, trma, brezrazumnost.

Volja, smotrna odločnost, le ta je pogoj za disciplino, medtem ko je kaprica samovoljna, strast pa brezcilna in neorganizatorska. Kako prevzgojiti v alpinistiki strast in trmo v voljo? Vse drugo je lažje; alpinisti, ki iščejo v turi užitka, lepote, zadovoljstva – te vodi interes časti. Torej iz individualnih vzrokov. Ti so tudi težko prevzgojilivi v odločne, disciplinirane...

... Moralni poraz je le tam, kjer je objektivno mogoč prehod, pa se iz subjektivnih razlogov, zaradi lastne slabosti, itd., umakneš...

... Če se umakneš, ker si kot človek prekratek, da bi splezal, torej ti zaradi telesne lastnosti ni mogoče in si drugače tudi ne moreš pomagati, ti to ni v sramoto, le žalostno je, da ne moreš splezati. ...«

Literatura:

Stena in smrt; planinčevi zapiski, založba Karantanija 1997

Planinski vestnik 1924, 1925

Kugyja in Tume«. Na njem je z referati sodelovalo več avtorjev iz obmejnega prostora treh sosednjih držav Avstrije, Italije in Slovenije. **Celso Macor** (Italija) je govoril o planinstvu v Kugyjevem in Tumovem času in modernem alpinizmu. Prispevek **Hansa Heindla**, planinskega publicista iz Avstrije, se je glasil »Koroško planinstvo v Kugyjevem času«. Iz Slovenije sta se povabila odzvala dva avtorja: **dr. Branko Marušič** iz Solkana z referatom o odnosu Kugy-Tuma (»Kugy, kralj Julijskih Alp, in njegov vazal«) in **Žarko Rovšček** iz Tolmina s prispevkom o slovenskem planinstvu v času Tume in Kugyja. Italijanski avtorji so bili najbolj številni: **Rudi Vittori** je spregovoril o planinstvu v Julijcih v 20. stoletju, **Spiro Dalla Porta Xidias** o Kugyju kot poetu, **Sergio Tavano** o planinstvu z več vidikov in **Roberto Todero** o Kugyju kot alpinskem referentu avstroogrške vojske v času 1. svetovne vojne. Zanimiv je bil tudi kratek prispevek sive eminence avstrijskega alpinizma, **Karla Kucharja**, ki je opisal svoje srečanje s Kugyjem.

Na tem mestu velja omeniti hvalevredno dejstvo, da imamo Slovenci Kugyjeva dela prevedena v celoti. Vsa, razen zadnjega, so izšla pri založbi Obzorja v Mariboru: *Delo, glasba in gore* (1966) in *Iz življenja gornika*⁵ (1968) v prevodu **Lilijane in Franceta Avčina**; *Iz minulih dni* (1971) v prevodu **Lilijane Avčina**; *Julijske Alpe v podobi* (1971) v prevodu **Jožeta Šmita** in **Tineta Orla**; *Pet stoletij Triglava* (1973), *Božanski nasmeji Monte Rose* (1976) in *Anton Ojcingar* (1977) v

prevodu **Marijana Lipovška**. Zadnje delo, *Vojne podobe iz Julijskih alp* (1995), je izšlo pri založbi Kres v Ljubljani v prevodu **Lilijane Avčina**. Naši sosedi Italijani kot bolj številni narod z bogato gorniško tradicijo in celo Kugyjevim tržaškim domicilom žal še vedno nimajo prevedenih vseh njegovih del. To dejstvo nas upravičeno lahko navdaja s ponosom, saj ob Tumovih in drugih tovrstnih delih dviga naše gornišvo na dostojno kulturno raven.

Obžalovati moramo dejstvo, da 140-letnico rojstva obeh velikih mož nismo na primeren način obeležili tudi pri nas. Tako smo spet zamudili eno izmed priložnosti za promocijo tako naše dejavnosti kot tudi domovine vobče. Že površna primerjava z ostalimi evropskimi narodi namreč odkrije, da imamo Slovenci bogato gorniško zgodovino, ki se lahko enakovredno postavlja tujcem ob bok.⁶ Ob takih in podobnih jubilejih se premalo resno zavedamo, da je planinska preteklost tudi pomemben del naše splošne nacionalne zgodovine, dokaz naše vpetosti v evropski kulturni prostor in tudi ena izmed izkaznic ob našem spogledovanju z evropsko združbo narodov.

Žarko Rovšček

¹ Dr. Julius Kugy: rojen 19. 7. 1858, umrl 5. 2. 1944.

² Dr. Henrik Tuma: rojen 9. 7. 1858, umrl 10. 4. 1935.

³ Kugyjev začetek gornišva je bil leta 1875, torej le dve leti pozneje.

⁴ Prevod je pod naslovom *Dalla mia vita* izšel leta 1994.

⁵ Slovenci smo se s prvo izdajo tega dela srečali že danes leta 1937 v prevodu **Mire Marko Debelakove**.

⁶ Prijetno je bilo slišati nekatere referente iz obeh sosednjih držav na tem posvetovanju, ki so velikokrat omenjali prvi vzpon na Triglav (Korošec, Kos, Rožič in Willomitzer, 26. 8. 1779) in druge vzpone v naših Julijcih kot pomembne mejnike za razvoj gornišva tudi pri njih doma.